

Registratienummer:	24.080395
Aan	Verenigde vergadering
Van	Dijkgraaf en hoogheemraden
Portefeuille	Marjon Verkleij-Lemmers
Onderwerp	Water & Bodem Sturend in de Ruimtelijke Ordening
Datum	9 juli 2024

Waarom krijgt u deze memo

Tijdens de bespreking van de Voorjaarsnota 2024 in de commissie Voldoende Water en Waterkwaliteit van 19 juni 2024 is onder andere gesproken over Water & Bodem Sturend (WBS) in de ruimtelijke ordening. Mevrouw Mols van de Partij voor de Dieren (PvdD) verzocht hoogheemraad Verkleij-Lemmers om meer inhoudelijke informatie over de instrumenten en gesprekken met betrekking tot de samenwerking en de winst die wordt geboekt bij de ruimtelijke puzzel. Middels deze memo willen wij graag nader duiden op welke wijze wij WBS toepassen in ruimtelijke ordeningsprocessen.

Context

We staan in Nederland voor grote uitdagingen: klimaatverandering, grote woningbouwopgaves, versterken van de biodiversiteit en transities in de landbouw en in energie zijn maar een paar voorbeelden waarmee we te maken hebben. Ons land robuust en duurzaam inrichten is dan ook een uitdagende puzzel. Dat vraagt keuzes, slimme combinaties en innovaties want ons land wordt niet groter. Niet alles kan overal.

Water & Bodem Sturend

In de VV TKN Memo van 24 april 2024 informeerde wij u al over het leidende principe van WBS dat bij voorkeur toegepast moet worden in kaderstelling, beleid en uitvoering van concrete onderwerpen. Provincies en gemeenten gaan over Ruimtelijke Ordening (RO), waarbij gemeenten d.m.v. omgevingsplannen (voorheen bestemmingsplannen) invulling geven aan provinciaal RO-beleid. Waterschappen zijn van oudsher volgend als het gaat om het faciliteren van toegewezen ruimtelijke functies (peil volgt functie). Ook als we nauw betrokken zijn en uitgebreid vooraf adviseren hoeft onze visie uiteindelijk niet doorslaggevend te zijn. Als een bepaalde functie wordt toegewezen aan een gebied, dan zullen wij daar moeten faciliteren. De ruimtelijke ordenaar hoeft dus niet op ons of onze peilbesluiten te wachten voordat ruimtelijke functies wijzigen.

Met de leidende principe van WBS zien we langzaam aan een kentering ontstaan. Door onze stevige(re) betrokkenheid in nieuwe ruimtelijke (beleids)plannen zien we dat WBS steeds meer en beter op de agenda komt bij de ruimtelijke ordenaars. De kans dat provincies ruimtelijke functies toekennen waar wij ons totaal niet in kunnen vinden, kan zich nog steeds voordoen, maar de kans daarop wordt vanwege WBS wel kleiner. Landelijk is er een lobby gaande om de visie en het beleid van WBS ook juridisch te verankeren in wet- en regelgeving. WBS wordt pas echt sturend als het ook is opgenomen in wet- en regelgeving; dit zou de rol van water en bodem in de RO aanzienlijk versterken. Rijnland is nauw betrokken bij het aanleveren van input voor deze lobby. Daarnaast heeft Rijnland, als eerste waterschap, onlangs zijn waterschapsverordening gewijzigd met nieuwe klimaatregels op basis van de uitgangspunten van WBS.

Zoals gezegd, zonder juridische verankering zijn wij zowel op Rijks, provinciaal als gemeentelijk niveau bezig om de WBS-principes te borgen. Bij alles geldt dat de inzet is om mogelijke negatieve effecten van ontwikkelingen niet af te wentelen in de toekomst. Hieronder wordt per 'overheidslaag' aangegeven op welke wijze wij hierop inzetten.

Rijk, NOVEX en programma's

Het Rijk neemt de afgelopen jaren stevig de nationale regie op de ruimtelijk ordening. De grote opgaven op het terrein van onder meer de volkshuisvesting, de transitie van het landelijk gebied en duurzame energie worden door verschillende ministeries uitgewerkt in nationale programma's. Uiteindelijk komt dit samen in één nationaal programma voor de Ruimtelijke Ordening in Nederland: de Nota Ruimte. De kaders en adviezen die hieruit volgen zullen in de provincies ruimtelijk gaan landen (zie ook onder kopje 'Provincie'). Via het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) worden de opgaven in landelijk gebied door het Rijk en de provincies in samenhang opgepakt. Daarnaast worden in 16 zogeheten NOVEX-gebieden specifieke nationale opgaven opgepakt. Deze gebieden kenmerken zich door complexe nationale opgaven/transities op gebied van energie, industrie, woningbouw en luchtvaart. Vijf van deze NOVEX-gebieden liggen in het Rijnlandse gebied:

1. NOVEX-Noordzeekanaalgebied (Bas Knapp).
2. NOVEX-Metropoolregio Amsterdam (Bas Knapp).
3. NOVEX-Groene Hart (Aad Straathof).
4. NOVEX-Zuidelijke Randstad (Marjon Verkleij)
5. NOVEX-Schiphol*

*De focus van NOVEX-Schiphol ligt op het verbeteren van de leefomgeving door het maken van afspraken over de vermindering van emissies zoals stikstof en geluid, kansen bieden voor natuurherstel, verbetering van het elektriciteitsnet en het verminderen van de CO₂-uitstoot. De meer water gerelateerde onderwerpen maken onderdeel uit van NOVEX-MRA. Vandaar dat we als Rijnland dan ook niet direct aangesloten zijn op het traject NOVEX-Schiphol.

Vanuit het programma NOVEX werken de NOVEX-gebieden in de periode 2023-2024 aan de volgende drie producten:

1. **Ontwikkelperspectief:** een richtinggevend document waarin de samenwerkende overheden een beeld schetsen van de gewenste ontwikkelrichting. Het benoemt de ambities en gebiedsopgaven voor de fysieke leefomgeving, waarover de betreffende overheden samenwerkingsafspraken willen maken.
2. **Uitvoeringsagenda:** dit bevat de uitvoeringsafspraken om de in het ontwikkelperspectief geformuleerde ontwikkelrichting en gebiedsopgaven te realiseren.
3. **Regionale investeringsagenda:** dit product heeft voornamelijk als doel om de gemaakte afspraken te concretiseren. Wanneer worden de uitvoeringsafspraken gerealiseerd, met wie wordt dit gedaan, hoe worden ze gefinancierd, etc.

Inzet waterschappen in de verschillende NOVEX-en

De waterschappen en Rijkswaterstaat trekken in de verschillende NOVEX-en nauw met elkaar op. Uitgangspunt is dat de waterbeheerders de water en bodem sturend principes goed geborgd willen zien, conform onderstaande hoofdboodschap.

Een klimaatbestendig en duurzaam woon- en werkklimaat vraagt gecombineerde sturing langs vier lijnen:

1. Water en bodem sturend in de ruimtelijke ordening (waar)
  - Juiste functie op de juiste plek
2. Alle (ruimtelijke) ontwikkelingen klimaat robuust (hoe)
3. Basis op orde
  - Waterkeringen en watersysteem voldoen aan vereiste en gewenste beschermingsniveaus
  - Verbeteren waterkwaliteit (voldoen aan KRW)
4. Ruimte voor later
  - Voldoende ruimte reserveren voor toekomstige waterstaatkundige voorzieningen

Per NOVEX-gebied zijn/worden bovenstaande principes verder uitgewerkt. Wel zijn accentverschillen te zien. In NOVEX-Noordzeekanaalgebied ligt de focus bijvoorbeeld op (het voorkomen/beperken van) verzilting en de ontwikkeling van de Houtrakpolder tot een piekbergingslocatie, terwijl in NOVEX-Groene Hart de focus ligt op het beperken van bodemdaling in veenweidegebied. Daarnaast speelt in de NOVEX-Metropoolregio Amsterdam de grote woningbouwopgave en het op de juiste plek klimaatadaptief ontwikkelen daarvan.

Bewaken van de samenhang in Centraal Holland (nieuwe deelregio Nationaal Deltaprogramma)

Sinds vorig jaar is de regio Centraal Holland formeel onderdeel geworden van het nationaal Deltaprogramma. Dit gebied omvat grofweg het stroomgebied van het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal. In het gebied liggen vier waterschappen (waaronder het gehele beheergebied van Rijnland), drie provincies, twee Rijkswaterstaatsregio's, meerdere drinkwaterbedrijven en vijf NOVEX-gebieden. Het is een deltaregio geworden, omdat de complexe opgaven in zowel het water als in het ruimtelijke domein om een bovenregionale samenhangende afweging vragen. Ook tussen de verschillende NOVEX-gebieden onderling. Vooral de grote ruimtelijke ontwikkelingen en opgaven in relatie tot beperkte beschikbaarheid van zoetwater en de grote effecten op het watersysteem en waterveiligheid zijn belangrijke vraagstukken. Daarmee is de regio Centraal Holland een voorloper in het Deltaprogramma om de samenhang tussen water en ruimte landelijk te agenderen.

Centraal Holland is overigens géén nieuwe besluitvormingsorganisatie, maar zorgt voor het samenbrengen van inhoudelijke kennis op gebied van water en ruimte en zorgt voor procesmatige afstemming, waardoor besluitvorming over water en ruimte op Rijks- en provinciaal niveau zo goed mogelijk wordt gefaciliteerd.

Provincie

Het Rijk heeft alle provincies gevraagd om ieder met een Ruimtelijk Voorstel te komen. In deze Ruimtelijk Voorstellen wordt door de afzonderlijke provincies voor de eigen provincie een toekomstperspectief geschetst. De invulling en vorm hiervan was vrij. Deze Ruimtelijke Voorstellen zijn inmiddels aangeboden aan het Rijk. Zoals hierboven beschreven moeten ook al deze 'ruimtelijke puzzel vraagstukken' samen komen in de Nota Ruimte in samenhang met de NOVEX opgaven.

Betrokken bij beide processen Ruimtelijk Voorstel

Als waterschap(pen) zijn wij betrokken geweest bij de totstandkoming van het Ruimtelijk Voorstel van zowel de provincie Zuid-Holland (PZH) als Noord-Holland (PNH). Beide trajecten kenden wel een ander proces. Vanuit PNH is het vooral de provincie zelf geweest die aan de slag is gegaan met het opstellen van het Ruimtelijk Voorstel. Naderhand is door de verschillende waterschappen meegelezen en zowel bestuurlijk als ambtelijk op het stuk gereageerd.

Bij de PZH heeft een actief participatietraject plaatsgevonden waarbij op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau input is geleverd tijdens het (ontwerp)proces. Gedurende dit proces hebben de waterschappen in Zuid Holland, via de Verenigde Zuid Hollandse Waterschappen (VZHW), middels een brief nog eens stevig hebben benadrukt dat zij in nadrukkelijke samenwerking betrokken willen worden (en blijven) bij zowel de totstandkoming als de uitwerking van het Ruimtelijk Voorstel.

WBS in de Ruimtelijke Voorstellen

Conform de lijn als genoemd onder de inzet bij de NOVEX gebieden is ook bij de beide provincies door ons ingezet om de leidende principes van WBS te borgen in de beide Ruimtelijke Voorstellen van zowel PNH en PZH. WBS heeft in beide documenten een stevige plek gekregen en is nadrukkelijk als thema opgenomen.

Echter, we constateren wel dat hoe concreter de uitwerkingen worden hoe scherper er daadwerkelijk keuzes gemaakt moeten worden. Kiezen we bijvoorbeeld op locatie X voor natuur, landbouw of woningbouw? En hoe passen we de leidende principes van WBS hier dan toe? In beide Ruimtelijke Voorstellen constateren we dat WBS vooral als schuarpunt is benoemd ten aanzien van deze te maken keuzes. De Ruimtelijke Voorstellen vragen dan ook om een nadere uitwerking om te komen tot deze daadwerkelijke keuzes, waarbij onze inzet is om WBS hierbij randvoorwaardelijk te maken.

Doorvertaling naar de Provinciale Omgevingsvisie

Voor beide provincies in ons werkgebied zijn de Ruimtelijke Voorstellen richtinggevend voor de verdere uitwerking van het provinciaal beleid (Provinciale Omgevingsvisie). Dat betekent dat we ook bij de komende grotere herzieningsronde van het ruimtelijk beleid van de beide provincies stevig aan tafel zitten om WBS te blijven

agenderen en er op toe te zien dat de leidende principes als randvoorwaarde gaan gelden voor de toekomstige ontwikkelingen op provinciaal niveau.

Gemeenten

De gemeenten in ons werkgebied worden zich steeds bewuster van de effecten van de weersextremen in ons klimaat. Van extreem natte perioden met piekbuien tot aan droogte. Voor iedere gemeente geldt dat zij steeds beter in kaart brengen wat dit betekent voor hun klimaatrobustheid. O.a. de uitvoering van zogenoemde stresstesten op hitte, droogte en wateroverlast geven aan waar de gemeente kwetsbaar is en waar voor hen de opgaven ligt.

Via de contacten die onze relatiemanagers hebben met gemeenten, wordt steeds meer meegekeken en -gedacht over de wijze waarop gemeenten hierop kunnen inzetten. Ook hier zetten wij ons als waterschap in om de gemeente als ruimtelijke ordenaar te wijzen op de leidende principes van WBS en die zo veel als mogelijk toe te passen. Dat betekent o.a. dat wij vooraf zoveel als mogelijk aan tafel proberen te zitten en niet meer (alleen) achteraf toetsen bij vergunningaanvragen.

Ook gemeenten hebben te maken met de schaarse ruimte en alle opgaven en keuzes die daarbij komen kijken. Wij zien op gemeentelijk niveau een duidelijke concretisering van de mogelijkheden om klimaatrobust en -bestendig te worden. De juiste functie op de juiste plek is vaak geen discussie meer, omdat het gaat om bestaand stedelijk gebied. Op lokaal niveau zien wij vooral kansen om op inrichtingsniveau van de openbare ruimte mee te denken, zoals we bijvoorbeeld in Leiden zien bij de herinrichting van de Bos- en Gasthuiswijk. Of wijzen wij op het klimaatadaptief bouwen. Niet alle gemeenten hebben de ruimte voor uitleggebieden voor woningbouw. Dat vraagt om andere advisering en wijze van inbreng van onze kennis en expertise.

Daar waar nog grotere uitleggebieden voor (grootschalige) woningbouw mogelijk zijn, zitten we nadrukkelijk(er) aan tafel bij de planvorming. Dat geldt voor de ontwikkelingen Gnephoek en Valkenhorst, maar ook voor de diverse ontwikkelingen in de Haarlemmermeer. Specifiek over de Gnephoek ontvangt u in een later stadium meer informatie in een separate VV TKN-memo. Eveneens geldt dat voor de landelijke gebieden waar ruimtelijke vraagstukken een rol spelen zoals de ontwikkelingen in veenweidegebieden.

In juist de concretere uitwerkingen ontstaat (nog meer) spanning op de te maken keuzes in relatie tot WBS en de juiste mate van een klimaatrobuste inrichting voor een toekomstbestendige leefomgeving. Uiteindelijk moet onze inzet voorkomen dat we negatieve effecten doorschuiven naar de toekomst, maar nu oppakken en beslechten.

Planning/vervolg

De ontwikkelingen binnen WBS en de diverse overheden zijn continue in beweging. Ook de lobby voor juridische verankering gaat onverminderd door. Op de bestuurlijk agenda van de VV is aangegeven dat wij u jaarlijks bijpraten over de ontwikkelingen van WBS binnen en buiten onze organisatie, in het bijzonder de inzet in de ruimtelijke ordening.